

Prof. Dr. İskender Pala: Ben bir fikir bezirgâniyim; eskiden alıyorum, bugüne satıyorum

Ömer Çakkal

Divan şiirini sevdiren adam” diye bilinen Prof. Dr. İskender Pala ile yapılmış bir röportajı takdim etmek kolay değil. Zira birazdan okuyacağınız sözlerin ahengi, takdimdeki tüm kelimeleri tuzla buz ediyor. O nedenle hiç zorlamayıp sözü hemen tarih ve edebiyat anlatıcısına bırakmak istiyorum.

“Divan Edebiyatı bizim öz kültürümüzün has malzemesidir”

Bizi kabul ettiğiniz için öncelikle söze teşekkür ile başlamak istiyorum. Çalışma ofisinizin deniz kenarında bir noktada olmasını deniz okullarında yıllarca öğretmenlik yapıp binbaşıyken emekliliğine 2 ay kala ordudan ihraç edilmenizden ötürü içinizdeki denizcilik ruhunun devam etmekte olmasına bağlayanlar var. Gerçi siz “Ben suyu tencerede görmüş bir adamım” diyorsunuz ama. İşin hakikati nedir?

Çok göz önünde ve gizli bir ofis... Herkesin gözünde olmak kadar gizli... Allah bana bir kader yazmış; ömrümün yarısından fazlasını denizin içinde yahut kenarında geçirdim. Oysa ben denizi olmayan bir ilin, Uşak'ın çocuğuyum ve denizi 20 yaşındayken gördüm. Galiba insan uzak zamanların hayalini kurmalı, ilerisi için çok da hesap yapmamalı. Yazılana rıza göstermek en rahat ve mutlu yol. 20'li yaşlarıma kadar denizle alakalı bir iş yapacağım aklımın ucundan bile geçmemişti. Fakat planlarım ve hesaplarımın ötesinde bir kudret kalemi ki, benim havsalamın ne kadar basit, ne kadar aciz, ne kadar sığ olduğunu

gösterdi. Şu anda bulunduğum yeri, mekânı, makamı ne 15 yaşında, ne 20 yaşında, ne 30 yaşında hayal ediyordum. Belki 40'ımda da hayal etmiyordum. O zamanlar bana “İleride şöyle olacak, şöyle bir ofiste çalışacaksın, denizin içinde olacak” diye söyleselerdi, herhalde ben de gülüp geçerdim. Galiba bütün bunlar eskiden denizci olmanın değil de çok çalışmanın bir semeresi. Çünkü düşünürüm ki insan daima çalışmalı. Evdeki çalışma masamın üzerinde yıllarca şu ayeti kerime asılı kaldı: “*Ve-en leyse lil-insâni illâ mâ se'â*” (Necm/39). “*Şüphesiz insanoğlu için çalıştığından başka bir karşılık yoktur*” anlamına gelir. Yani siz çırpınsanız da, didişseniz de ancak olacak oluyor. Üzüntüler, kederler ve neşeler hep anlık, hep belirli bir süre bizi kuşatıyor, sonra gene O'nun dediği oluyor.

Yalnız bir şey var: Ben buraya sizi hayranlıkla dinlemeye gelmiş biri olarak gürültüden ötürü adaptasyonda güçlük yaşarken, siz bu heyulanın içinde nasıl bu derinlikli eserleri kaleme alıyorsunuz?

Onu siz duyuyorsunuz, ben duymuyorum. Buradan bakınca denizi siz görüyorsunuz, ben görmüyorum. Buraya gelen misafirlerim genellikle bunu soruyor bana. Oysa ben bütün bunlara alıştım. Trafiğin gürültüsü, zaman zaman sokakta yaşanan kavgalar, anonslar benim hiç farkında olduğum şeyler değil. Çalışmak benim için ayrı bir koridor ve ayrı bir boyut. O koridora girdiğimde dışarıdan gelebilecek bütün sesler kesilir, bütün renkler ve ışıklar kapanır, ben kendi işiğim ve kendi sesimle baş başa kalırım.

İnsanoğlu su misali hangi kaba girse ona sığıyor, onun şeklini alıyor. Yeni duruma alışverişiyor. Belki bununla da ilgilidir...

Biraz da şey... İlgî odaklanması diyelim. Çok kalabalık bir caddede yürüyenler bir cırcırböceğinin sesini duyamayabilir. Ancak bu, cırcırböceğinin sesine odaklanmış birinin o sesi takip ederek cırcırböceğine ulaşamayacağı anlamına gelmez. Ben bu masada günde 10 saat çalışıyorum. 250 gün çalıştığımı düşünürseniz senede 2500 saat... Bu 2500 saatin sonunda bir kitap yazıyorum. Pek misafir kabul etmem burada, randevu vermem, sadece okuyup yazarım. Tabii ki güneşin batışını, iskeleye yaklaşan bir vapurun sesini, şuradan geçen bir minibüsün bangır bangır müziğini ben de duyuyorum ancak bunlar beni okuyup yazmaya odaklanmaktan alıkoymuyor. Yani dışarıdaki sesleri duyuyorum, dinlemiyorum. Görüyorum, bakmıyorum.

“Sözü şiirle söyledığınızde ölümün elinden bir şey kurtarmış olursunuz”

Çok teşekkür ederiz. Girizgâhın ardından şimdi izninizle Divan Edebiyatı konuşmak istiyoruz. Lise müfredatında “failatün failün” kalıbı ile soğutulan Divan Edebiyatı ve size ait “Divan Edebiyatı aşkın has bahçesidir” sözü... Ve bugünün şipsevdi gençleri. Kimilerince Baki ve Fuzuli'de kalmış, bitmiş, eskide kalmış bir şey Divan Edebiyatı. Genel bir Divan Edebiyatı değerlendirmesi ile derinleştirelim mi sohbetimizi?

Şüphesiz ki Divan Edebiyatı bizim öz

kültürümüzün has malzemesidir. Onsuz olamayız, onsuz daima eksik kalacağız. Divan Edebiyatı deyince onu bir kalıp yahut eski kelimelerden oluşmuş, anlaşılmayan bir dünya olarak algılıyoruz. Hâlbuki o bizim hukuk sistemimiz, iktisat teorimiz, o bizim sözümüz, dinimiz, dilimiz, kültürümüz, geleneğimiz, o bizim anlayışımız, toplumumuz, sosyolojimiz, psikolojimizdir. Neden böyle söylüyoruz? Osmanlı toplumunda sözü güzel ve kıymetli söylemek esastı. Geleceğe kalacak, gök kubbede tınısı duyulacak söz de en güzel biçimde söylenirdi. İnsanoğlunun sözü en güzel söyleme biçimi şiidir. Ayetleri ve hadislerin arkasından sıralamada üçüncü gelir. Dolayısıyla şiir biçiminde söylediğinizde o söz kaybolmaz, hatırlanır. Ölümün elinden bir şey kurtarmış olursunuz. İlkokul öğretmeniniz söylediği sözleri unutmuş olabilirsiniz ama ilkokulda öğrendiğiniz şiirleri hala hatırlarsınız. Şiir, sözü unutmanın en güzel ilacıdır. Dolayısıyla atalarımız sözü söyleyecekleri zaman alelade, ortaya ve laf olsun diye değil, belirli bir katmanda kafiyeli, vezinli, ölçülü, işte içinde sanatı olan formda söylüyorlardı ki bu söz etkili olsun ve hatırlansın. İlmihal, tarih ve hatta sözlük kitaplarını da bu anlayışla yazdılar. Sizi daha fazla ilgilendiren alandan söyleyeyim; manzum tıp kitabı vardır. Manzum

hayat kitapları vardır, örneğini vereceğim biraz sonra. *Lügati Language* diye bir kitap var, şurada Deniz Müzesinin arşivinde. Anlıyorsunuz ki İngilizce-Türkçe sözlük. Kitabı açtım, şiir biçiminde, beyit beyit yazılmış. Lügati hazırlayan; her beyitte 4 tane İngilizce kelime vermiş, 4 tane de karşılığını vermiş. Ama bunları kafiyeli ve vezinli bir şekilde vermiş. Arapça-Türkçe sözlükler bile manzum olarak hazırlanmış. Bu, Divan şiirinin ta kendisidir. Divan şiiri deyince sadece aşk gazelleri falan algılanıyor, bu yanlıştır. Divan şiiri hayatın kendisidir. Yavuz Sultan Selim'in hayatını baştan sonra anlattığı *Selimname* isimli kitap şiir formundadır. *Süleymanname* de öyle. Osmanlı tarihi denilen şey, sadece bir kronolojiye indirgenmiştir. Falanca yılda falanca zafer, falanca yılda falanca yenilgi. Böyle gider. Ama o kronolojinin içerisinde insanların kalbine dokunan, o günkü acıları ve sevinçleri ya da gurur ve üzüntüleri anlatan fazla bir metin yoktur. Mesela Kosova Meydan Muharebesine giden bir delikanlı, Edirne'de bıraktığı nişanlısı veyahut ailesi hakkında neler hisseder, yolda ordu konakladığında yakılan ateşin başında hangi türküyü çığırır, bunlar tarih kitaplarında yoktur. Bunlar anı kitaplarında da yoktur çünkü anı yazılmamıştır. Daha doğrusu nesir yoktur. Ama işte yazılmış bir beyit varsa,

“İnsan uzak zamanların hayalini kurmamalı, ilerisi için çok da hesap yapmamalı. Yazılana rıza göstermek en rahat ve mutlu yol. 20'li yaşlarıma kadar denizle alakalı bir iş yapacağım aklımın ucundan bile geçmemişti. Fakat planlarım ve hesaplarımın ötesinde bir kudret kalemi ki, benim havsalamın ne kadar basit, ne kadar aciz, ne kadar sığ olduğunu gösterdi.”

o beyitte insanların duygularını hisseder-
siniz. Kronolojinin içini dolduran insanı
her şey Divan Edebiyatı'nın konusudur. O
nedenle Osmanlı tarihi ile Divan Edebiyatı
bir elmanın iki yarısıdır. Sadece birini
öğrenerek lezzetini alamazsınız. Tarihçiler-
rimizin Divan şiirini çok iyi bilmesi gerekir.
Divan şiiri üzerine çalışanları da Osmanlı
Tarihini çok iyi bilmeleri gerekir. Çünkü
karşılaştığınız herhangi bir şiiri; hangi yıl-
larda, İstanbul'un hangi ortamında, nasıl
bir siyaset gündeminde, nasıl bir hayat
ortamı içinde yazıldığını bilmezseniz o şiir
iyi yorumlayamazsınız. Bunları hakkıyla
yapabildiğinizde o zaman "failatün failün"
kalıbının dışına taşmış olabilirsiniz. Ben
hayatım boyunca Divan şiirine şu gözle
baktım: Bu, müzelik bir şey değil. Oku-
duğum her şeyin bugünde bir karşılığı
olmalı. Herhangi bir şiiri öğrencilerime
anlatırken, "İşte çocuklar, 17. göbekten
büyük dedeniz böyle hissediyordu"
demek bile bir izdüşümdür. Bu bakımdan
Divan şiirini okumak ve yorumlamak
büyük bir olaydır. Şair adaylarına diyorum
ki, "İyi şair olmak istiyorsanız sözgelimi
Atilla İlhan'ı, İsmet Özel'i, hadi arkasından
Cahit Sıtkı'yı, Mehmet Akif'i, hadi arka-
sından Karacaoğlan'ı, Âşık Ömer'i, hadi
arkasından Yunus Emre'yi, Pir Sultan'ı,
sonara da Fuzuli'yi yahut Nedim'i çok iyi
okuyacaksınız, öğreneceksiniz. Neden
bunu böyle söylemiş, hangi şartlar bunu
ona söylemiş, o çağda öyle söylenen
durum bu çağda nasıl söylenebilir,
ben bunu nasıl söyleyebilirim vs. diye
düşünerek bu insanları okuyun ve ondan
sonra tekrar şiir söyleyin" diyorum. İşte
o gün söyleyeceğiniz şiir, tıpış tıpış
Nobel'i sizin ayağınıza getirir. Bununla
yetinmeyin, Şekspir'in nasıl söylediğini,
Newton'un nasıl söylediğini, Hafız'ın nasıl
söylediğini de anlarsanız o zaman dünya
şairi olursunuz. Dayatmalarla bizden
alınan Divan geleneği dün gelecek bizi
yeniden gelip kuşatacak. Zaten kendisini
bize dayatıyor. "Beni öğrenmeden siz
tamamlanmış olamayacaksınız" diyor.
Ben Divan Edebiyatını avucumuzun
içinde duran ve üzerine kül dökülmüş bir
kora benzetiyorum. Artık üzerindeki küller
savrulmaya başladı ve alttaki elmas yahut
yakut olan korun güzelliği ve sıcaklığı
görölmeye, hissedilmeye başladı. Benim
torunlarım, sizin çocuklarınız Divan şiirini
biliyor olacaklar.

**Hayatın, sanatın, edebiyatın ana
malzemesi aşk. Siz, Cennet ile cin-
netin aynı kökten geldiğini ifade edip
aşkın ikisi arasında bir yerde olduğunu
ifade ediyorsunuz. Bu ifadeyi açabilir
misiniz?**

İnsanın yaratılışı madde ile mananın den-
geli bir halde hamurlaşması ile olmuştur.
Fakat materyalist çağda her şey madde
ile ölçölmeye başladı. Hâlbuki Divan
Edebiyatı'nın söz söylediği çağlarda
insanoğlu bu dengeyi koruyabiliyordu.

Böylece mücerret olan müşahhas olanla,
soyut olan somut olanla belirli bir bağ
içerisinde idi. Bu, ister istemez insanın
gönlüyle aklını birbirine eşit değere ve
birbirini destekler konuma getirmiştir. Akıl
denilen şey sıfır numara bir gözlük gibidir
ve insana verilmiş en değerli varlıktır. Siz
aklınızı gönlünüzün önüne koyar da onu
gönlünüzün gözlüğü yaparsanız o sizi
yüceltir, yükseltir ve belki saadete erdirtir.
Fakat siz aklınızı nefsinizin önüne koyar
da nefis gözüyle bakarsanız o zaman
sizi alçaltır, düşürür ve belki mutsuz
eder. Nefsin istedikleri ile aklın istedikleri
arasında tercih yapmak insanın elinde
ve iradesindedir. Âşıklar nefisten ve
maddeden vazgeçmiş insanlardır. Aşk
ile sarhoş olan kişinin, şarap ile sarhoş
olan kişiden farkı, bakış farkıdır. Şarap
ile sarhoş olan kişi baktığı zaman biri iki
görür, aşk ile sarhoş olan kişi ikiyi bir gö-
rür. Eğer kendinden vazgeçebiliyorsanız
ve biz kelimesini ben kelimesinden, sen
kelimesini de ben kelimesinden daha
fazla kullanabiliyorsanız o yolculuğun
sonu melekliğe çıkar. Aşk beşeri, ilahi,
mecazi, platonik, tüm bu katmanlarda
daima insanı olgunlaştıran, kemale ve
kıvama erdiren, her defasında bir gömlek
daha üste çıkaran bir anlayış biçimidir
ve bu gönülden tecelli eder. Aklın orada
iş yoktur. Aklınız ile hareket ederken
aşktan bahsedemezsiniz. Menfaatten
bahsedebilirsiniz. Eşinize, "Ben senin
için şunu şunu yaptım" diye söylüyorsanız
orada bir alışveriş vardır, aşk yoktur.
Eğer siz, "Ben senin için ne yapabilirim"
diye bakıyorsanız hayata, "Sen ki varsın,
her şeysin" diye baktığımızda sevgiliniz
ister mahalledeki genç kız, ister falanca
tekkedeki mürşit, ister falanca dindeki
peygamber, ister kâinatın sahibi olan
Allah olsun; "Ben senin için varım ve
senin için ne yapabilirim" sorusu aşkın
temel cümlesidir. Böyle olunca Cennet
kendiliğinden gelir ve böyle yaşayan
insanları da başkaları delirmiş, cinnet
geçirmiş gibi görür. Fakat deliye
sorgu-sual yoktur. Hem bu dünyada,
hem öte dünyada. Onun için aşk çılgını
daima kârdadır. Fuzuli der ki; "*Mende
Mecnûn'dan füzûn âşıklık isti'dâdı var /
Âşık-i sâdik menem Mecnûn'un ancak
adı var.*" Allah insanı yaratırken içimize
aşk cevherini de koymuştur. Kiminde
bu cevherin kıratı 5'tir, kiminde 15'tir,
kiminde 55'tir. Aşk kıratı 55 bile olsa
işletmedikten sonra aşk cevheri ile ya-
ratılmış ve ölmüş olursunuz. Aşk cevheri
15 iken onu işleterseniz o zaman âşık
olarak ölürsünüz. Mesele size verilen
nimeti kullanıp kullanmamak meselesidir.
Bu da bizim madde ile manaya bakış
arasında durduğumuz yeri gösterir.
Siz bunun adına ister iman deyin, ister
inanç deyin. Ders çalışmak bile aşkla
yapılmış bir şeydir. Aşk sadece iki şahıs
arasındaki magazin haberi ya da birinin
ötekini bağıllıkla sevmesi anlamına
gelmez. Hayatın her alanında aşktan
söz edebiliriz.

**"Zamanı tüketen biri olarak
ölürseniz Karacaahmet'te bir
mezar taş olursunuz"**

**Kitaplarınızın konuları kadar yazılış
hikâyeleri de dikkat çekiyor. İki Dirhem
Bir Çekirdek'te deyimlerin ortaya çıkış
nedenleri, Dört Güzeller Toprak, Su,
Hava, Ateş'te dört elementin kültürlerde
ve medeniyetlerdeki anlamıyla okuru
tanıtırıyorsunuz. Katre-i Matem'de
lalenin tarihle, aşkla, acıyla iç içe
geçmiş hikâyesini anlatıyorsunuz.
Kitab-ı Aşk'ta aşkın hallerini, Şah ve
Sultan'da Çaldıran'ı, Yavuz'u ve Şah
İsmail'i anlatıyorsunuz. Kitaplarınıza bize
sadece bir olayı, tarihten bir yaşan-
mışlığı anlatmıyor, bambaşka şeylerin
kapılarını aralıyor. Yayınevinizin adının
"Kapı" olmasının sırrı da burada hatta
belki. Kitaplarınıza tanıştığınız insan-
ların, yaşadığınız, gezip gördüğünüz
yerlerin ne gibi izdüşümleri oluyor?**

Şahsiyetleri mekânlar belirler. Nasıl bir
mekânda yaşıyorsanız öyle bir şahsiyet
sahibi olursunuz. Onun için Üsküdar'da
büyüyen bir gençle, Nişantaşı'nda
büyüyen genç arasında en azından
tarih, müzik, hayat anlayışı bakımından
farklar vardır. İzmirli biri Karslı birinden
çok farklıdır. Mekânlar sıfatımız, boyamız,
rengimiz olur. Ben yazdığım kitaplarda
yaşadığım yerlerin mutlaka etkisindedeyim.
Barbaros Hayrettin Paşa'yı yazmazdım
yoksa. Burada yaşamamanın, burada ofis
sahibi olmanın bedeli, bir vefa borcudur
o kitap. Eyüp Sultan'ı yazmamın nedeni,
İstanbul'un manevi sahibi olmasındandır.
Katre-i Matem, İstanbul'da yaşamamanın
zekâtıdır. *Şahsultan*, toplumda yaşanan
ve yaşanacak olan bir çatışmanın nasıl
önlenebileceği üzerine çekilen sancının
bir sonucudur. *LM* dediğim *Babil'de
Ölüm İstanbul'da Aşk*, Divan şiirinin
bizatihi müşahhas bir romanıdır, Divan
şiirini öğretme çabasıdır. Bunların hepsi
bendeki sorumluluk hissinden ortaya
çıkıyor. Şöyle düşünürüm: Sahip olduğum
bu kadar bilgi var. Bir de kalelim var.
Bu kalemle bunları başkalarına ulaştır-
mazsam o zaman bana verilen ilmi israf
etmiş, heder etmiş olurum. İnsan Allah'a
karşı hesabını namazdan, niyazdan,
dostluktan kolay verebilir. Nihayet der
ki, "Rabbim sen o kadar yücesin ki beni
affedersin. Ben kulum, nefsim vardı.
Fakat senin rahmetin benim günahımdan
boldur" der, af yolunu bekler. Ama Allah
sana, "Kulum, sana ne güzel bir emanet
vermişim. İlim sahibiydin. Bu ilimle ne
yaptın? Sana bir kalem vermişim. Bu
kalemle ne yaptın?" dediğinde hesabım
eksik çıkarsa kulluğumu da yerine eksik
getirmişim demektir. O nedenle yazdığım
bütün kitaplar belli bir sorumluluğun, top-
luma bir şeyleri aktarabilmenin gereğidir.
Ben bir fikir bezirgânıyım; eskiden alıyo-
rum, bugüne satıyorum. Bu entelektüel
bir sorumluluktur. Bu ülkenin okullarında

okumuşum. Öğretmenlerinden ders dinlemişim. Değişik mesleklerde tecrübe edinmişim, şimdi bunun üzerine yatacağım; hayır, bu olmaz. Benim zamanı üretmem lazım. Zamanı tüketen biri olarak öldüğünüzde Karacaahmet'te bir mezar taşısınızdır Ama zamanı üreten biri olarak öldüğünüzde siz bir mezar taşı olmanın ötesinde olursunuz. O zaman sizin arkanızda bıraktığınız eserlere bakarlar. İyi şeyler bırakmışsanız dua alırsınız, kötü şeyler bırakmışsanız arkanızdan da kötü şeyler gelir. O nedenle mesela tarihi bir roman yazıyorsam tarihi saptırmamaya çalışıyorum. En azından tarihi kaynaklarda geçen tüm bilgilere ulaşmaya ve onların hiç hilafına bir saptırmaya çalışıyorum. Zira ölmüş insanların hakkına girdiğinizde onlarla nasıl helalleşebileceksiniz? Kitaplarımda anlattığım insanların hepsiyle inşallah öte dünyada, Cennette buluşmayı umuyorum. Onlarla sohbet etmeyi, şimdi haklarında yazarken ikilemede kaldığım, "Acaba böyle midir" dediğim şeylerin hakikatini onlara sormayı, bu konularda sohbet edebilmeyi umuyorum. Benim Cennet anlayışımın içinde bu da var. Peygamber Efendimizin sohbet meclisinde, "Ya Rasulallah, ben senin hicretini böyle yazmıştım. Çünkü bana kadar ulaşan bütün kaynaklar böyle söylüyordu. İnşallah hilafına bir şey yazmamışım" demek ve kitabımı ona hediye olarak sunmak istiyorum. Kim bu dünyada hazırladığı şeyi öbür tarafa bir yük olarak götürmek ister ki? Dolayısıyla kitaplarımda insanları yanlış yola saptırmamak, kötülüğe sevk etmemeye gayret ediyorum. Ben hiçbir

zaman okurumun seviyesine inerek yazmayı tercih etmedim, hep okurumu kendi seviyeme yükseltmeye gayret ettim. Kitaplarımı bu doğrultuda kaleme alıyorum.

Şu anda hangi kitap üzerinde çalışıyorsunuz?

Peygamber Efendimizle ilgili bir kitap yazıyorum. Tabi ki roman değil. Zira O'nun hakkında roman yazılamaz, yazılmamalı. Çünkü roman bir kurgudur, oysa Efendimiz'in hayatının her sahnesi belirgin ve nettir. Ama bu bir siyer kitabı da değil. Ben bir edebi metin yazıyorum. Güzel olacak inşallah, bu kadarla yetinelim. Son okumasını da yaptım. Şu anda Kâbe okuma zamanı. Kâbe'ye gideceğim ve en son orada okuyacağım.

Son okumalarınızı galiba hep kitabınızda işlediğiniz olayların geçtiği yerlerde yapıyorsunuz...

Evet. *Şahsultan* kitabımın son okumasını Tebriz'de, Çaldıran Savaşı'nın yapıldığı meydana yaptım. Ve pek çok yeri değişti. Barbaros ile ilgili kitabımın son okumasını Akdeniz'in kıyılarını gezerek, Fransa, Cezayir, Tunus, İspanya ve İtalya'da yaptım.

"Sirse bir hayvan çiftliği kurmuş, âşıklarını bu çiftliğe doldurmuş"

Konuyu biraz bize, sağlığa yaklaştırmak için sormak isterim; Divan Edebi-

"Divan Edebiyatı bizim öz kültürümüzün has malzemesidir. Divan Edebiyatı deyince onu bir kalıp yahut eski kelimelerden oluşmuş, anlaşılmayan bir dünya olarak algılıyoruz. Hâlbuki o bizim hukuk sistemimiz, iktisat teorimiz, o bizim sözümüz, dinimiz, dilimiz, kültürümüz, geleneğimiz, o bizim anlayışımız, toplumumuz, sosyolojimiz, psikolojimizdir."

“İnsanoğlunun sözü en güzel söyleme biçimi şiidir. Ayetleri ve hadislerin arkasından sıralamada üçüncü gelir. Dolayısıyla şiir biçiminde söylediğinizde o söz kaybolmaz, hatırlanır. Ölümün elinden bir şey kurtarmış olursunuz. İlkokul öğretmeniniz söylediği sözleri unutmamış olabilirsiniz ama ilkokulda öğrendiğiniz şiirleri hala hatırlarsınız. Şiir, sözü unutmanın en güzel ilacıdır.”

Yatında sağlık ve hastalık konularının ele alınış şekilleri nasıl? Ve de sizin kitaplarınızda... Kitaplarınızda bir şifacı, bir hekim, bir hasta kahramanınız var mı?

Katre-i Matem'de bir şifahaneden bir çocuktur benim kahramanım. Topaç Yeye isminde bir çocuğun hikâyesidir anlatılan. *LM*'de hekimlerin hikâyeleri de anlatılır. *Efsane* adlı kitabımda şifacı bir rahibe vardır. *Mihmandar*'da Bizans'ta bir sağlık serüveni işlenir. Peki, o dönemlere ait sağlık bilgilerini nereden biliyordum da yazdım? Başta da Divan şiir bir toplumun sosyolojisi, psikolojisidir, hayatın ta kendisidir dedim ya, bir aşk gazelinde yahut bir zafername kasidesinde göz hekimliği yahut diş ağrısı ile ilgili o kadar zengin örnekler vardır ki. Örneğin 16.yüzyılda yaşamış olan Hayali şöyle der bir beyitinde: “*Dil safhasına baktım etrafı cümle meşrûh / Bildim*

bu nüsha çıkmış bir zû-fünûn elinden.” Yani gönül sayfasına baktım, o sayfanın içinde yazılanlara birileri durmadan şerhler yazmış. Hani sayfanın kenarları oklar çizilip yazılarla dolmuş. Bildim ki bu sayfayı yazan kişi gönül işlerinden çok anlıyormuş ve yazdıklarının farklı manalarına da birileri durmadan şerhler düşmüş. Beytin birinci anlamı bu. İkinci anlamına gelince; gönül sayfasının etrafı çiziklerle dolmuş, yani kalbin çevresinde neşterler işlemiş. Meşrûh kelimesi eskiden teşrih ilmi denen “ameliyat” ile aynı kökten gelir. Yani aşığın kalbinin çevresi hep çizik çizik edilmiş. Belli ki onu o hale getiren zû-fünun, yani aşk işinde bilgileri bilgilerle tartan bir bilge sevgili. Bakın şair 16.yüzyılda kalp ameliyatından haber veriyor yahut da hayal ediyor. Buradaki *Zû-fünûn*, fen sahibi adam demek. Hani tıp ilminde Hipokrat ya da İbni Sina gibi. Aşk işinde de sevgili gibi. İbni Sina'nın *Şifa fi't-Tıb* adlı eseri eskiden medrese müfredatına girecek kadar ünlü bir eseri ve şairler tıp bilgilerine yabancı sayılmazlardı. Bu kitap, Divan şairlerinin pek yakınında bulundurdukları bir kitaptır. Dolayısıyla onların eserleri arasında tıp dünyası ile ilgili o kadar çok beyit vardır ki. Keşke bir hekim, Divan Edebiyatı alanında doktora yapsa da bunları bir tez halinde ortaya koysa. Böyle böyle yenileneceğiz.

Harika! Başka örnekler var mı?

Olmaz mı! Gene 16.yüzyılın şairlerinden Meali şöyle yazmış. “*Mariz-i aşk olup bu dil döner darüşşifan içre / Yatar hasta nice yıldır güc ile sağa dönmüştür.*” Bu beyitin o kadar çok anlamı vardır ki. *Kalbim aşk hastası olmuş, ey sevgili senin darüşşifan içinde döner durur.* İşte ilk anlam. Buna göre sevgili o kadar alicenap ki, âşıkları o kadar çok ki, âşıkları nasıl olsa bu aşka düşünce akıllarını yitiriyor, deliriyor diye sevgili onlara bir darüşşifa kurmuş. *Nice yıldır bu darüşşifada yatan hasta güc- lükle sağa dönmüştür.* 50 yıllık yatalak

hastanın sağa dönmesi ne büyük bir olaydır. Sevgili o tarafa gelince böyle sağa dönmüş. Beytin ikinci anlamı darüşşifaları anlatır. Malum, darüşşifalarda akıl hastaları ilk muayeneden sonra delilik derecelerine göre zincirle mi, organla mı bağlanacak, yoksa kapısı kapalı bir odada mı tutulacaklar ona karar verilir, hüccesine yerleştikten sonra darüşşifada tedavileri fayda verdikçe, mesela onar günlük kürler uygulandıktan sağ hücceye doğru nakledilir ve en sonunda bütün hücceler bitince taburcu edilirdi. Bu hüccelerin sayısı genelde yedi adettir ve her birinde ilaç tedavisiyle birlikte müzikle tedavi uygulanırdı. Yunan mitolojisinde Sirse diye bir kadın vardır. O kadar güzel bir kadındır ki onu her gören âşık olur. En sonunda kendisine âşık olanları imtihan etmeye başlar. “Ey âşık, beni sevdiğini ispat için ne yaparsın? Mesela ben eşek ol desem benim için eşek olur musun, köpek olur musun?” der. Bu soruya “Nasıl yani?” diye tepki verenleri huzurundan kovar, kabul edenleri de hayvana döndürüp bir çiftliğe doldurur. Bir gün Zeus, Sirse'yi çağırır, “Bu yaptığın ayıp. Bu insanları değişik kılıklarda yaşatarak neden zulmediyorsun?” der. Sirse'nin cevabı manidardır: “Ben onlara neden zulmedeyim! Onlar benim âşıklarım. Onlar dışarıda bensiz insan olarak yaşamaktansa benim çiftliğimde benimle at olarak, köpek olarak yaşamayı tercih ediyorlarsa suç bende mi?” Zeus kadına hak verir. Çiftliğin âşıkları eksik olmaz. Dikkat buyurulsun, Sirse'nin çiftliği beri yanda bir darüşşifa, bir bimarhane olarak çalışmaktadır. Yani sevgili, âşıkları için hayvan çiftliği değil, şifahane kurduktadır. Bu durumda âşık da (ki Divan şairi kendini âşık hisseder) şöyle düşünür: “Şükürler olsun sevgiliye, bana hicran ve hasret vererek beni o kadar düşünüyor ki, aşk işinde biraz daha kıvama erebilmem içim beni hiç durmadan ferdaya alıyor. Yarın, yarın, yarın diyerek beni erteliyor. Ve ben bu dert ile çıldırdığımda, aklımı yitirdiğimde o

beni kendi darüşşifasında tedavi ediyor. Ta ki akıllanayım ve yeniden ona âşık olup yeniden aklıma feda edeyim diye. Sevgili ne kadar da alicenap!" İşte Batı medeniyetinde Sirse'nin çiftliği, işte bizim darüşşifamız. Asaleti görüyor musunuz? Aşk delisi orada cinnet halinde ve Cennet hayatını yaşıyor. Malum, cinnet ile cennet aynı kelimedir. Sevgili için deli olmak, başka yerde akıllı olmaktan daha güzeldir bu yüzden. Velhasıl tıbbi bilgiler Divan şiirinin ruhunda vardır. Ama dediğim gibi, bir hekimin bunları tez haline getirip kitaplaştırmasını bekliyorum. Şimdi size *Hayriyye* isimli kitabımı takdim ediyorum, orada da göreceğiniz üzere tıp Divan şiirinin içinde oldukça geniş yer tutar.

"Bugün söze değer verilmiyor. Alelade lâflar söylüyoruz, küfürler ediyoruz vs. İncir çekirdeğini doldurmayacak şeyler. Söz diye söylediklerimiz bile eksik. Bağırıyoruz, sesimizi yükseltiyoruz, sözümüzün değerini düşürüyoruz." diyorsunuz bir yerde. Bugünün Türkiye'sinde insanlar söz söyleme, birbirlerini anlama noktasında ne durumdalar?

Bakın zihninizde 500 kelime varsa, hayatı algılamazsınız da, mutluluğunuz da 500 kelime ile ölçülür. Yani hayat algınız son derece sığdır. Eğer 5000 kelime ile yaşıyorsanız 500 kelime olana göre hayatı 10 kat daha yoğun yaşarsınız. Daha derin, daha geniş, daha anlayışlı, daha üzgün, daha mutlu, ama illa ki daha zengin. Kavramlarınız, kelimeleriniz yoksa düşünebileceğiniz alanlar sınırlanmaya başlar. 500 kelime ile yaşayan, sığ bir dünyada monoton bir hayat ve yeknesak bir yürüyüşle sona gittiğini düşünür. Yaşadığının farkına bile varamaz. 5000 kelime ile yaşayan ise süre olarak değilse de anlayış ve derinlik olarak daha uzun bir ömür sürer. Çünkü dolu dolu yaşar. Dağlar tepeler aşar, kıvrıla kıvrıla yaşar hayatı. İnsanların zihinlerinde kadar çok kavram olursa hayattan o kadar lezzet alırlar. Bakın bağışlamak diye bir kelitemiz var. Aklıma gelenleri sayayım. İhsan bir bağışlama biçimidir. Lütuf bir bağışlama biçimidir. Atâ bir bağışlama biçimidir. İltifat bir bağışlama biçimidir. Himmet bir bağışlama biçimidir. Kerem bir bağışlama biçimidir. O kadar çok farklı kullanımı var ki. Biri maddi bir bağışta bulunmak, öteki yaşlıların gençlere bağışlaması. Biri manevi derecesi yüksek birinin dervişine bağışı, bir başkası eşit olan insanların birbirlerini bağışlaması... Biri küçüğün büyüğe bir şeyi bağışlaması vs. Şimdi siz bütün bu kelimeleri elinizin tersiyle itip hepsinin yerine bir tek bağış kelimesini kullandığınızda...

Hatta "pardon" cümlesiyle dosyayı kapattığınızda...

Evet. O zaman hayattan ne kadar anlam devşirebildiğinizi oturup yorumlayın. Hadi hekim dergisine konuşuyoruz. Hekim kelimesine bakalım. Hakîm filozof manasında. Hikem hikmet demek. Hakem maçları yönetir. Hâkim hükmeden, mahkeme kuran. Mahkeme, muhkem, muhakeme, hikemiyat, hikmet... Bu kelimeleri çoğaltabilirsiniz. Bunlar bize anlatıyor ki bir hekim sadece kelime kökü itibarıyla bile bir felsefeci kadar donanımlı, bir astroloji uzmanı kadar göklerle, burçlarla ve tabiatın insan üzerine etkileriyle ilgili, bir yargıç gibi hastalıklar ve tedavileri hakkında hükmedebilen, hangi bitkinin hangi derde deva olduğunu anlayacak ferasette bir tabiat uzmanı, ilacın dozunu düzenleme bilgisine sahip bir hakem vs. olmalıdır.

Zaten hadiseye böyle baktığımızda hekimin adı İbni Sina oluyor.

Evet. Şimdi siz bütün bu kelimelere sırtınızı dönüp yerini doktor ile doldurmaya çalışırsanız hiçbir doktor böylesi bir donanıma sahip olamaz. Kelimelerinizi değiştirdiğinizde medeniyetinizi de değiştirmiş olursunuz. Kelimelerinizi telaffuz ederken dikkatli olmalısınız. Biz şimdi o durumdayız.

"Kalbimle aram iyi, bana ihanet etmesine ihtimal vermem"

Son iki soru hocam. Sağlığınız ne durumda? Hep aşktan bahsedem, aşka dair yazan biri olarak, gönül yönünden pek hasta olmadığınızı tahmin ediyoruz? Ruh haliniz beden sağlığınızı nasıl etkiliyor?

Ben hamdolsun ki hep şükreden, kendimle barışık yaşayan biriyim. Belki o nedenle kolay kolay hata olmam. Hasta olduğum zaman da zaten beni ameliyatla doğrulturlar. Geçenlerde bir hekim arkadaş bir check up yaptırılm dedi. Tamam dedim, yaptırdık. Ama kalp cehck up'ı yaptırmadım. Ben ömrüm boyunca kalbi ile arasını iyi tutmuş bir insanım. O nedenle kalbime baktırmam. Onun bana ihanet etmeyeceğini bilirim. En azından buna inanırım. Kalbi bu dünyada benden daha iyi anlayıp övebilen hangi hekim var Allah aşkına! Bunu kibir için söylemiyorum. 30 yıldır onu dinliyor, anlıyor, anlatıyorum.

İyi de kalbinizi anlayıp sevmeniz oradaki damarın tıkanmamasına neden olur mu?

Evet olur. Ben buna inanıyorum. Bu kalp bana ihanet etmez. Yahu siz size hiç durmadan iyilik yapan birine ihanet eder misiniz? En güzel parçam kalbim benim. Öleyim de onun ihanet ettiğini görmeyeyim!

Son yıllarda sigorta sistemi insanların hastaneye doktora, ilaca erişimini kolaylaştırdı. Paralel olarak çok sayıda özel hastane açıldı? İnsanların bedenlerinin hastalıkları mı arttı, ruh ve beyinlerinde mi arazlar arttı? Neden bu kadar çok doktora gider olduk?

İnsanın madde ile mana dengesi bozuldu. İnsan kendini ıskaladı. Şimdi moda hastalıklar var, asıl bunlardan kaçınmak lazım. Ömer Bey, şimdi bir binanın 35.katında yaşayan bir insanın metabolizması bozulmasın da ne olsun Allah aşkına! Toprak ile bütünleşmek için yaratılmış olan insanoğlu, şu ayatının toprakla temas edemediği kentte hastalanmasın da ne olsun! Tabiatından çıktı insan. İnsanı da hormonladılar. İnsanlar artık insan gibi değil. Modernite insana hayatta kolaylıklarla birlikte pek çok hastalığı da getirdi. Eskiden elektriğimiz yoktu, gece olunca hayat sona ererdi. Şimdi elektriğimiz var ve 3 vardiya yaşıyoruz. Bu tempoya vücut nasıl yetişsin? Elektriğimiz yokken 95 yıl yaşıyorduk, şimdi 65 yıl yaşıyoruz.

Doğamızın yat dediği saatte yatmıyoruz, kalk dediği saatte kalmıyoruz. Doğamızı aykırı bir hayatı yaşıyoruz.

Sadece o da değil. Benim çocukluğumda, "Bu adamın üzerine bir gün bile güneş doğmamış" denen adamlar vardı. Ama o dönemlerde o adamın uyuduğu ev, yüksek bir tavanın altında bir yer yatağında, oksijeni bol bir ev idi. Şimdi yatak odalarımız o kadar dar, oksijen o kadar az ki. Bir de yatak odalarına yüklükler, yatağın altına doldurulanlar, yetinmeyip bir de odaya konan çiçeklerle odalarımızı o kadar daraltıyor, o kadar oksijensiz bırakıyoruz ki zaten orada uyansan uyansan 9'da uyanabilirsin. Dinlenmiş de hissetmezsin. Böyle bir odada güneş doğmadan nasıl uyanacaksınız! Mekânlar şahsiyetleri belirler derken biraz da bunu anlatmaya çalışıyordum. Siz apartman sisteminde hayatı yatay değil de dikey yaşarsanız, başınızı kaldırıp baktığınızda bile bazen güneşi göremezseniz o zaman sürekli mutsuz, sürekli hasta olursunuz. Mutlu ve zinde hissetmezsiniz. Yahu biz koskoca dünyanın dengesini bozmuşuz, insanın dengesi bozulmuş çok mu? Bu kadar özel hastane bana şunu düşündürür: Eskiden de hastaneler vardı ama sadece şehirlerde vardı. Kasabalarda hiç yoktu, hastalar şehre öküz arabasında getirilirdi. Ben bunları yaşadım. Şimdi her köşe başında bir hastane. Hepsi dolu. Her odası tıklım tıklım. Ticari tarafını hiç konuşmuyorum. Sağlık sisteminin böylesine paraya dökülmesini zaten uygun bulmuyorum ama ben işin öteki kısmındayım. Böylesine her köşe başında hastanenin olduğu İstanbul size de ürkütücü gelmiyor mu? İnsanlık israf oluyor, vesselam.